

ბიუროკრატია, დემოკრატია და ღია საზოგადოება

თანამედროვე ორგანიზაციებს ბიუროკრატიული ბუნება აქვთ. სიტყვა ბიუროკრატია შემოუტანია დე გურნეს 1745 წელს. მან სიტყვა "ბიუროს", რომელიც ერთდროულად ნიშნავს, როგორც დაწესებულებას, ისე სანერ მაგიდას, დაუმატა ნაწილი, რომელიც ძველ ბერძნულ ენაში "მართვას" ან "ძალაუფლებას" ნიშნავს. ამგვარად, "ბიუროკრატია" ნიშნავს ჩინოვნიკთა ძალაუფლებას. დასაწყისში, ეს სიტყვა გამოიყენებოდა მხოლოდ სამთავრობო დაწესებულებების მიმართ, მაგრამ დღეს იგი ყველა დიდი ორგანიზაციის მიმართ გამოიყენება. თავიდანვე ამ ტერმინს დამამცირებელი მნიშვნელობა ჰქონდა. დღესაც იგი ხშირად საქმის გაჭიანურებასთან, არაეფექტურობასა და მფლანგველობასთან ასოცირდება. მაგრამ, არსებობს ბიუროკრატის სხვაგვარი გაგებაც, რომლის მიხედვითაც ბიუროკრატია გულმოდგინების, სიზუსტისა და ეფექტური ადმინისტრირების მოდელია. ამ თვალსაზრისის მომხრეები თვლიან, რომ ბიუროკრატია სინამდვილეში ორგანიზაციის ყველაზე ეფექტური ფორმაა, რაც კი კაცობრიობას გამოუგონია, რადგან ყველა ამოცანა მოქმედების მკაცრი წესებით რეგულირდება. ამ ორ უკიდურესობას შორის თავსდება ბიუროკრატის მ. ვებერისეული გაგება და შეფასება, ყველაზე ზუსტი და საყოველთაოდ მისაღებია. ბიუროკრატის გავრცელება თანამედროვე საზოგადოებაში გარდუვალია, რამეთუ ბიუროკრატიული ხელისუფლების განვითარება – ესაა ერთადერთი წესი გავუმკლავდეთ დიდი მასშტაბების მქონე სოციალური სისტემების ადმინისტრაციულ მოთხოვნებს. ამავე დროს, მ. ვებერი კარგად ხედავს ბიუროკრატისათვის დამახასიათებელ ნაკლოვანებებს, რომელიც სერიოზულ გავლენას ახდენს თანამედროვე საზოგადოების განვითარებაზე. ბიუროკრატის შესახებ მ. ვებერის შეხედულებების ანალიზს უფრო დანვრილებით ლეგიტიმური ბატონობის ლეგალური ტიპის განხილვისას შევხებით.

ბიუროკრატის რაობის გასაგებად აუცილებელია იმ განსხვავების ანალიზი, რომელიც არსებობს პოლიტიკასა და მართვას შორის, პოლიტიკოსსა და ჩინოვნიკს (მოხელეს) შორის. ამ მხრივ, საინტერესოა მ. ვებერის, ავსტრიელი სოციოლოგის შეფლესა და გერმანელ კ. მანჰაიმის შეხედულებები. შეფლეს აზრით, როგორც საზოგადოებრივი, ისე სახელმწიფოებრივი ცხოვრება ყოველ მოცემულ მომენტში შეიძლება ორ ნაწილად გავყოთ: პირველი შედგება იმ რიგის მოვლენებისაგან, რომელიც უკვე ჩამოყალიბდა განსაზღვრული წესით, თითქოსდა გამაგრდა და რეგულარულად მეორდება; მეორე კი შედგება ისეთი მოვლენებისაგან, რომლებიც ჩამოყალიბების, ქმნადობის პროცესში იმყოფებიან. აქ ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში მიღებულ გადაწყვეტილებას შეუძლია ახალ წარმონაქმნებთან მიგვიყვანოს. პირველ ასპექტს შეფლე უწოდებს "ყოველდღიურ სახელმწიფოებრივ ცხოვრებას". მეორეს კი – პოლიტიკას. კ. მანჰაინი შემდეგნაირად განმარტავს შეფლეს აზრს: როდესაც ჩვეულებრივი ადმინისტრაციული მოქმედების პროცესში მიმდინარე საქმეები წყდება, არსებული წესების, მითითებების და დანაწესების შესატყვისად, მაშინ საქმე გვაქვს არა "პოლიტიკასთან", არამედ "მართვასთან". სწორედ, მართვა არის ის სფერო, სადაც პარადიგმატიკურად შეგვიძლია ჩავწვდეთ "ყოველდღიურ სახელმწიფოებრივ ცხოვრებას". მაშასადამე, იქ, სადაც ყოველი მოცემული შემთხვევისათვის გადაწყვეტილებებს იგებენ წინასწარდადგენილი წესების, მითითებების შესაბამისად, საქმე გვაქვს არა პოლიტიკასთან, არამედ საზოგადოებრივი ცხოვრების იმ სფეროსთან, სადაც მოვლენები მყარი, ჩამოყალიბებული სახით ვითარდება.

მაგრამ, ჩვენ მაშინვე ვხვდებით "პოლიტიკის" სფეროში, როდესაც დიპლომატები აღწევენ სხვა სახელმწიფოებთან ადრე არარსებული ხელშეკრულებების დადებას, როდესაც დეპუტატები პარლამენტში იღებენ კანონს ახალი გადასახადების შესახებ, როდესაც ვინმე წინასაარჩევნო აგიტაციას

ენვეა, როდესაც ოპოზიციური ჯგუფები ამზადებენ გაფიცვას ან აჯანყებას ან როდესაც ხდება ამ მოქმედებათა დათრგუნვა.

ამავე დროს, კ. მანჰაიმი კარგად ხედავს, რომ ამგვარი დაყოფა პირობითია და მათ შორის გავლებული ზღვარი ცვალებადია. ასე რომ, "რალაც ახალი შეიძლება წარმოიქმნას ყოველდღიურ სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში ტრადიციული კონკრეტული გადანყვეტილებების თანმიმდევრობაში ნელი გადანაცვლებების შედეგად. და პირიქით, რომელიმე სოციალური მოძრაობა, მაგალითად, შეიძლება შედგებოდეს "სტერეოტიპული", "მაბიუროკრატიზებული ზემოქმედების მომხდენი" ელემენტებისაგან. მიუხედავად ამისა, - შენიშნავს კ. მანჰაიმი - "ყოველდღიური სახელმწიფოებრივი ცხოვრება" - "პოლიტიკის ეს პოლარიზება განსაკუთრებით ნაყოფიერი რჩება მაორიენტირებული ამოსავალი პუნქტის სახით" (92, გვ. 98).

ამ დაპირისპირებიდან ამოსვლის შედეგად მანჰაიმი დაასკვნის, რომ "ყოველი საზოგადოებრივი პროცესი იყოფა მყარი კომპონენტების მქონე "რაციონალიზირებულ" სფეროდ და მის გარემომცველ "ირაციონალურ გარემოდ" (92, გვ. 99). მისი აზრით გამოთქმა "მყარი გამაგრებული კომპონენტები" ფიგურალურად უნდა გავიგოთ, ვინაიდან საზოგადოებრივ ცხოვრებაში უკვე ჩამოყალიბებული და გახევებულიც კი არ არის ნივთობრივი ხასიათის მქონე და სრულებითაც არ ჰგავს სანყობში დალაგებულ ნივთებს. კანონები, დანაწესები, დადგენილი ადათები, მხოლოდ იმის წყალობით არსებობს, რომ ცოცხალი ცხოვრება ეწევა დროის ყოველ მომენტში მათ რეპროდუცირებას [კვლავწარმოებას] და ამავე დროს, ახდენს მათში თავისი თავის რეპროდუცირებასაც. განსაზღვრული სფეროს სიმყარე და უცვლელობა ნიშნავს მხოლოდ იმას, რომ აქ თავისი თავის მარეპროდუცირებელი ცხოვრება ხელმძღვანელობს პროცესთა ისეთი წესებითა და ფორმებით, რომელსაც იგი უკვე ფლობს და ყოველთვის ხელახლა ქმნის. "რაციონალიზირებული სფერო", უწინარეს ყოვლისა, ცხოვრების რაციონალურად ათვისებულ და მონესრიგებულ სფეროს აღნიშნავს, როდესაც პროცესის მიმდინარეობა თითქოსდა წინასწარ არის დადგენილი, როგორც მაგალითად, ტრადიციული მწე-ჩვეულებების სფეროში, სადაც, მართალია პროცესი მუდმივად რაციონალური წესით ვერ გაიგება, მაგრამ მუდამ განსაზღვრულია სტრუქტურულად. თუ მ. ვებერის ტერმინოლოგიას გამოვიყენებთ, მაშინ "რაციონალიზებული სფეროს" სინონიმი სტერეოტიპის ცნება აღმოჩნდება. მოკლედ, რომ ვთქვათ, კ. მანჰაიმი საზოგადოებაში ერთმანეთისაგან განასხვავებს "რაციონალიზირებულ სტრუქტურას" და "ირაციონალურ გარემოს". აქედან, თავისთავად გამოდის შემდეგი დასკვნა: "ჩვენს სამყაროს ახასიათებს ტენდენცია შესაძლებლობისგვარად ყველაფერი დაუქვემდებაროს რაციონალიზაციას, გადააქციოს ადმინისტრაციული მართვის ობიექტად და აღმოფხვრას ირაციონალური გარემო" (92, გვ. 99). ამ პროცესის საილუსტრაციოდ მას მოჰყავს მარტივი მაგალითი. საკმარისია წარმოვიდგინოთ მოგზაურობა 150 წლის წინ, როდესაც მოგზაური მრავალი გაუგებრობისა და შემთხვევითობის მსხვერპლი შეიძლება გამხდარიყო. დღეს კი ყველაფერი რაციონალიზებულია და განრიგის შესატყვისად მიმდინარეობს. მოგზაურობის ღირებულება წინასწარ ზუსტად არის გამოანგარიშებული და ადმინისტრაციული ზომების მთელი რივი კომუნიკაციის სისტემას რაციონალურად მართვად სფეროდ გარდაქმნის.!

რაციონალიზებულ სტრუქტურასა და ირაციონალურ გარემოს შორის დაპირისპირება საშუალებას აძლევს კ. მანჰაიმს თავისებურად განმარტოს საქმიანობის, მოღვაწეობის ცნება. მისი გაგებით, მოღვაწეობას არ მიეკუთვნება ჩინოვნიკის მიერ მიღებული ის გადანყვეტილებები, როდესაც იგი აქტების კრებულს განიხილავს არსებული დანაწესების, მითითების შესაბამისად; ასევე, შეუძლებელია ვილაპარაკოთ ნამდვილი მოღვაწეობა-საქმიანობის შესახებ იმ შემთხვევაში, როდესაც მოსამართლე რომელიმე ქცევას კოდექსის შესაბამის პარაგრაფს უყენებს ანდა, როდესაც მუშა ამზადებს რაიმე დეტალს

უკვე შემუშავებული მეთოდების თანახმად. არსებითად, ნამდვილ საქმიანობასთან არც მაშინ გვაქვს საქმე, როდესაც ბუნების ცნობილი კანონები გარკვეული კომბინაციებით გამოიყენება რაიმე ტექნიკური მიზნის მისაღწევად. ყოველი ამგვარი მოქმედება თუ საქმიანობა უნდა განვიხილოთ, როგორც მარეპროდუცირებელი რამ, ვინიდან იგი რაციონალიზებული სისტემის ჩარჩოებში მოცემული დანაწესების შესატყვისად ყოველგვარი ინდივიდუალური გადანყვეტილების გარეშე სრულდება.

ნამდვილი საქმიანობა იწყება მხოლოდ იქ, "სადაც ჯერ კიდევ ადგილი არ აქვს რაციონალიზაციას, სადაც ჩვენ იძულებულნი ვართ გადანყვეტილებები მივიღოთ სიტუაციაში, რომელიც დანაწესებით არ რეგულირდება. მხოლოდ აქ წარმოიქმნება თეორიასა და პრაქტიკას შორის ურთიერთდამოკიდებულების პრობლემა, - საზოგადოებრივი ცხოვრების იმ ნაწილს, სადაც ყველაფერი, მათ შორის თავად ცხოვრებაც, რაციონალიზებული და ორგანიზებულია, ცოდნას ჩვენ უთუოდ ვფლობთ. აქ საზოგადოდაც არ დგება თეორიასა და პრაქტიკას შორის დამოკიდებულების პრობლემა, ვინაიდან ერთეული მოვლენის ზოგადი კანონის ქვეშ მოქცევა არის მოქმედება, რომელიც შეუძლებელია პრაქტიკად ინოდოს" (92, გვ. 100).

როგორი რაციონალიზებულიც არ უნდა იყოს ჩვენი ცხოვრება, ყველა ეს რაციონალიზაცია კერძო ხასიათისაა, ვინაიდან საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველაზე სერიოზული და მნიშვნელოვანი სფეროები ჯერ კიდევ ირაციონალურ საფუძველს ემყარება. თავისუფალი კონკურენცია და ხელისუფალთა პრეროგატივები სახელმწიფოს შიგნით და სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებში, როგორც საზოგადოებრივი სტრუქტურის ორი ირაციონალური სფერო, აყალიბებს გარემოს რომელშიც წინა პლანზე გამოდის არაორგანიზებული და არარაციონალიზებული ცხოვრება, რომელშიც უკვე აუცილებელი ხდება საქმიანობა და პოლიტიკა.

ამგვარად, პოლიტიკისა და ნამდვილი საქმიანობის სფერო ირაციონალურია, არაორგანიზებულია. ბიუროკრატიისაგან განსხვავებით, პოლიტიკას არარეგულირებულ, ცვალებად და მიმდინარე პროცესებთან აქვს საქმე, სადაც საჭიროა პოლიტიკოსთა შემოქმედებითი მიდგომა და პრობლემების გადაჭრისას ინდივიდუალური გადანყვეტილებების მიღება. პოლიტიკური პრობლემებისათვის უწინარეს ყოვლისა დამახასიათებელია შემდეგი:

1. მისი ობიექტები არის არა მყარი, განსაზღვრული სახის მოცემულობები, არამედ მიმდინარე ქმნადობის პროცესში მყოფი ტენდენციები, მუდმივად გარდაქმნადი მისწრაფებები და ენტელეჰიები;
2. პოლიტიკაში ყოველი დროის მონაკვეთში შესაძლებელია შეიცვალოს ურთიერთგამოქმედებაში მყოფი ძალთა კონსტელაცია (განლაგება); იქ, სადაც მუდმივად მოქმედებს ერთიდაიგივე ძალა და სადაც მათი თანაფარდობა რეგულარულ ხასიათს ატარებს, შეიძლება ზოგადი კანონზომიერებების დაფიქსირება. იქ კი, სადაც შესაძლებელია მუდმივად გამოვლინდეს ახალი ტენდენციები, რომელთა კომბინაციების წინასწარი განჭვრეტა თითქმის შეუძლებელია, იქ კვლევა და მოქმედება, რომელიც დაეყრდნობოდა რაიმე ზოგად კანონზომიერებას, საკამოდ რთულია;
3. მოაზროვნე თეორეტიკოსი იმყოფება არა მისი შესასწავლი სფეროს გარეთ, არამედ თავად მონაწილეობს მებრძოლ ძალთა შეჯახებებში. ეს მონაწილეობა გარდუვალობით ინვესტს მისი შეფასებებისა და ნებელობითი იმპულსების ცალმხრივობას.

ამგვარად, პოლიტიკის ბუნება ისეთია, რომ მისი განვითარების კანონზომიერებების შესახებ იმისთანა ცოდნის მოპოვება, რომელიც წინასწარ მოგვცემდა საშუალებას მთელი სიზუსტით გამოგვეთვალა მომავალი ქმედებები, თითქმის შეუძლებელია. ყველაზე დიდ მნიშვნელობას კ. მანჭაიმი პოლიტიკისა და მმართველობის განსხვავების დადგენაში ანიჭებს იმ ფაქტს, რომ პოლიტიკის სფეროში არამხოლოდ პოლიტიკოსი, არამედ თეორეტიკოსი მეცნიერიც კი დაკავშირებულია განსაზღვრულ პოლიტიკურ მიმდინარეობასთან, ერთ-ერთ მებრძოლ მხარესთან, არამხოლოდ თავისი შეფასებებითა და ნებელობითი იმპულსებით, არამედ “საკითხთა დაყენების ხასიათი, მისი აზროვნების მთელი ტიპი, მის მიერ გამოყენებული ცნებითი აპარატის ჩათვლით – ყველაფერი ეს ისეთი სიცხადით გვიმონწმებს განსაზღვრული პოლიტიკური და სოციალური საფუძვლების გავლენას, რომ პოლიტიკური და ისტორიული აზროვნების სფეროში, საჭიროა ვილაპარაკოთ აზროვნების სტილთა განსხვავებაზე. განსხვავებაზე, რომელიც პოლიტიკაზეც კი ვრცელდება” (92, გვ. 110).

ამგვარი სიტუაცია ყველაზე დიდი დაბრკოლებაა პოლიტიკის ობიექტური და მეცნიერული ათვისების, პოლიტიკის მეცნიერებად ქცევის გზაზე. შეიძლება მოაზროვნე სუბიექტი მონაწილეობდეს ბრძოლაში, მაგრამ მისი აზროვნების საფუძველი, მისი პოზიცია განსხვავებათა დაკვირვებებსა და დადგენაში თავისუფალი უნდა იყოს ამ ბრძოლის ზემოქმედებისაგან. ყოველივე ეს კი განაპირობებს იმას, რომ პოლიტიკის სფეროში, როგორც თავად პრობლემის დაყენება, ისე აზროვნების წესი შეიძლება სავსებით განსხვავდებოდეს ერთმანეთისაგან.

ბიუროკრატიული აზროვნება ისწრაფვის პოლიტიკის პრობლემები მართვის თეორიის პრობლემად აქციოს. ამგვარ მისწრაფებას გვიხსნის ის, რომ სახელმწიფო მოხელეთა საქმიანობის სფერო მიღებული კანონების საფუძველზე განისაზღვრება, მაგრამ კანონების დადგენა არც ჩინოვნიკთა კომპეტენციას და არც მათი საქმიანობის სფეროს არ განეკუთვნება. მანჭაიმის სწორი შენიშვნით, ჩინოვნიკი ვერ ხედავს, რომ ყოველი მიღებული კანონის უკან განსაზღვრული მსოფლმხედველობით, ნებითა და ინტერესებით დაკავშირებული სოციალური ძალები დგანან. ჩინოვნიკი კონკრეტული კანონებით დანესებულ პოზიტიურ წესრიგს აიგივებს წესრიგთან, როგორც ასეთთან და ვერ იგებს იმას, რომ ნებისმიერი რაციონალიზებული წესრიგი სხვა არაფერია თუ არა წესრიგის განსაკუთრებული სახე, მოცემულ სოციალურ სივრცეში მეტარაციონალურ მებრძოლ ძალებს შორის კომპრომისი. ბიუროკრატი ვერ ხედავს იმას, რომ ადმინისტრაციის სფერო და განსაზღვრული ფუნქციების მონესრიგება მთელი პოლიტიკური სინამდვილის მხოლოდ ნაწილია. მართალია, ბიუროკრატიული აზროვნება არ უარყოფს პოლიტიკის როგორც მეცნიერების შესაძლებლობას, მაგრამ მას აიგივებს მართვის მეცნიერებასთან. ამ დროს ყურადღების გარეშე რჩება ირაციონალური გარემო, მაგრამ როგორც კი იგი თავს შეგვახსენებს, მაშინვე ცდილობენ “ყოველდღიური სახელმწიფოებრივი ცხოვრების” კალაპოტში მის მოქცევას.

ამგვარად, პოლიტიკის სფეროში ყველაფერი ქმნადობის პროცესშია, სადაც აზროვნება არის არა დაკვირვება, არამედ აქტიური თანამოაწილეობა, გარდაქმნა, ამიტომ პოლიტიკაში გადანაცვეტილება და ხედვა ერთმანეთთან განუყოფელ კავშირში იმყოფება. კ. მანჭაიმის აზრით პოლიტიკა როგორც ასეთი, შესაძლებელია მანამ, სანამ არსებობს ირაციონალური გარემო (როგორც კი იგი ქრება, მის ადგილს “მმართველობა” იკავებს), განსხვავებით “ზუსტი მეცნიერებებისაგან” პოლიტიკური ცოდნის თავისებურება ისაა, რომ აქ ცოდნა განუყოფელია ინტერესებისაგან, რაციონალური ელემენტი – ირაციონალური გარემოსაგან, ამიტომ ყოველივე იმის ცოდნა, რისი გავებაც შეიძლება, სავალდებულოა პოლიტიკოსისათვის, რომელიც აქტიურ მოქმედებას ეწევა, რათა მხედველობაში მიიღოს ამ მოქმედების

მოსალოდნელი შედეგები იმ ზომით, რა ზომითაც იგი ემორჩილება განსაზღვრებასა და სტრუქტურირებას.

ხდომილებათა თანმიმდევრობის გააზრებულად თვალის დევნება მხოლოდ იმას შეუძლია, ვისაც უნარი აქვს დაინახოს მოცემული სიტუაციის, ისტორიული ხდომილების საფუძველში მდებარე სტრუქტურა. ყოველი პოლიტიკოსი პოტენციურად აზროვნებს სტრუქტურული სიტუაციის ტერმინებში; მხოლოდ ამ ტიპის აზროვნება აძლევს კ. მანჰაიმის აზრით შორეულ მიზნებზე წარმართულ მოქმედებებს კორექტულობას. ამგვარი აზროვნება იცავს პოლიტიკოსს აბსტრაქტული სქემატიზაციის სიცარიელისაგან და ათავისუფლებს წარსულში არსებული ერთეულ ხდომილებებზე ყურადღების ფიქსირებისა და მათი, როგორც არაადეკვატური მოდელის სახით გამოყენებისაგან.

ბიუროკრატი (მოხელე) და პოლიტიკოსი მ. ვებერის აზრით, პოლიტიკური ბატონობის ყოველი სისტემა დგას ისეთი პრობლემის წინაშე, რომელიც შეიძლება გადაიჭრას მხოლოდ ძალაუფლებისათვის ბრძოლის პროცესში. საქმე ისაა, რომ გამარჯვებული ძალაუფლების მოპოვებისთანავე ეჭახება პოლიტიკური გადანყვეტილებების შემსრულებელი ადმინისტრაციული აპარატის ხელმძღვანელობისა და კონტროლის პრობლემას. ბიუროკრატიული აპარატის ხელში, ხომ მიღებული პოლიტიკური გადანყვეტილებების ყოველდღიური განხორციელება რჩება. ძალაუფლების მოპოვება ყოველგვარ აზრს დაკარგავს, თუ მის მომპოვებელს ხელთ არ ექნება ბიუროკრატიის კონტროლის ეფექტური მექანიზმი. თუ პოლიტიკოსი არ ცდილობს მის მოპოვებას, მაშინ ბიუროკრატია ნებისმიერ პოლიტიკურ საკითხს ადმინისტრაციულ პრობლემად აქცევს. ამ შემთხვევაში კი თუ პოლიტიკოსი თავისი მონოდეების სიმალღებზე აღმოჩნდება, მაშინ იგი წარმატებით შეძლებს ბიუროკრატიული აპარატის საქმიანობის გაკონტროლებას. მ. ვებერი მკვეთრად მიჯნავს ერთმანეთისაგან ბიუროკრატიისა და პოლიტიკოსის ცნებებს, უფრო სწორი იქნება თუ ვიტყვით, იდეალურ ტიპებს.

ბიუროკრატიის (ჩინოვნიკის) იდეალური ტიპი მოიცავს: ნებისმიერი ბრძანების შესრულებისათვის მზადყოფნას; არსებული კანონებისა და დანაწესების ჩარჩოებში ეფექტური მოქმედების უნარს; პროფესიონალურ კვალიფიკაციას; მოვალეობის გრძობის ყველა დანარჩენზე უპირატესობას; გულგრილობას, უსახოებასა და უპიროვნებას.

პოლიტიკოსის იდეალური ტიპი კი გულისხმობს შემდეგ თვისებებს: ბრძანების უფლებას, ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში მონაწილეობას, ხალხის წინაშე პასუხისმგებლობას, დამოუკიდებელი მოქმედებების უნარს, რაზეც იგი პირადად აგებს პასუხს, მომხრეებისა და მოკავშირეების მოპოვებისა და კომპრომისების მიღწევის უნარს, ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში თავდადებას, იმ საჯარო მოქმედებებზე პასუხისმგებლობის თავიდან აცილების უნარს, თუ ისინი ეწინააღმდეგებიან მის პოლიტიკას, გარკვეულ სიტუაციებში გადადგომის უნარს, რათა პროპაგანდის მეშვეობით დაარწმუნოს თავის სიმართლეში ხალხი და ამით თავისი პოლიტიკური მოვალეობა აღასრულოს.

მოხელისაგან განსხვავებით პოლიტიკოსი უნდა ფლობდეს აზროვნების, მსჯელობისა და მოქმედების თავისუფლებას, ძალაუფლებისათვის ბრძოლის უნარს და ამასთან, მატერიალური თავალსაზრისითაც, დამოუკიდებელი უნდა იყოს. პოლიტიკოსობა განსაკუთრებული პროფესია და მონოდეება ხდება, ამიტომ მათ სხვა საქმიანობისათვის დრო არ ჰყოფნით. მონოდეებით პოლიტიკოსია ის ვინც ცხოვრობს პოლიტიკისათვის და არა პოლიტიკით, სწორედ იმას, ვისაც აქვს შემოსავლის დამოუკიდებელი და მუდმივი წყარო და ამავე დროს პროფესიონალი პოლიტიკოსია, ძალუძს არ შეუშინდეს სიძნელებებსა და ხალხისაგან მომდინარე დაუმსახურებელ უმადურობას, არ დაიშუროს ძალა და ენერჯია დასახული

მიზნების მისაღწევად და განსაზღვრული პოლიტიკური იდეების განსახორციელებლად. მატერიალური თვალსაზრისით დამოუკიდებელ ადამიანს ადვილად ძალუძს თავისი პოლიტიკური იდეების დაცვა და ნების ცხოვრებაში გატარება. ბიუროკრატიც შეიძლება ძლიერი პიროვნება იყოს, მაგრამ იგი, როგორც მოხელე, სავსებით მოკლებულია პოლიტიკურ ხასიათს.

თანამდებობის დაკავების თვალსაზრისითაც არსებითი განსხვავებაა მოხელესა და პოლიტიკოსს შორის. თუ მოხელეს ნიშნავენ, მაშინ პოლიტიკოსს ირჩევენ თანამდებობაზე. ბიუროკრატიაში პირადი გადანწყვეტილებები საიდუმლოებითაა მოცული. ჩინოვნიკი ხელმძღვანელობის ყურადღებას იქცევს ან მაღალი კვალიფიკაციით ან აბსოლუტური შემსრულებლობით. მაშინ, როდესაც პოლიტიკოსი ხალხისა და პოლიტიკური მოწინააღმდეგის მხრივ მუდმივ კრიტიკის სამიზნეა. მან უნდა გაითვალისწინოს, რომ ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში მის მიერ გამოყენებული ყველა მეთოდი და მიღებული გადანწყვეტილება ადრე თუ გვიან ცნობილი გახდება. ამიტომ მასებისადმი მიმართვა პოლიტიკოსის პროფესიონალური კვალიფიკაციისა და პოლიტიკური ბრძოლის აუცილებელი საშუალებაა.

ამგვარად, თუ გავითვალისწინებთ ზემოთ აღნიშნული ანალიზის შედეგებს, შეიძლება დავასკვნათ, რომ პოლიტიკოსსა და მართვას, პოლიტიკოსსა და ბიუროკრატს (ჩინოვნიკს) შორის სერიოზული განსხვავება არსებობს. პოლიტიკოსსა და პოლიტიკოსს საქმე ირაციონალურ გარემოსთან აქვს, მაშინ, როდესაც მართვასა და ბიუროკრატს საქმე რაციონალიზებულ, გარკვეულ წესებს და კანონებს დაქვემდებარებული რეალობასთან აქვს. თუ პოლიტიკა თავისი ბუნებით რისკთანაა დაკავშირებული და გარანტიებითაც არ არის განებივრებული, მაშინ ბიუროკრატიული მმართველობისას რისკი მინიმუმამდეა დაყვანილი და გარანტიებიც უნფრო მტკიცეა. რასაკვირველია, პოლიტიკოსსა და ბიუროკრატის ასეთი პრინციპული გამოჯვანა თეორიულად აბსტრაქციაშია შესაძლებელი. რეალობაში მათ შორის არსებული საზღვრები მოძრავია და შეიძლება ითქვას მეტ-ნაკლებად ერთმანეთში გადადის, მაგრამ არა ისე, რომ პოლიტიკოსსა და მმართველობის სხვადასხვა სფეროდ გაყოფის ფაქტი მითად, რაციონალისტურ და სციენტისტურ უტოპიად მოვნათლოთ. როგორი გადახლართული არ უნდა იყოს რეალობაში ერთმანეთთან პოლიტიკა და მმართველობა, ისინი მაინც "ეთოსით" ერთმანეთისაგან განსხვავებულია.

ბიუროკრატიაში მოიაზრება მართვის რაციონალურად ორგანიზებული სისტემა, რომელშიც საქმეები წყდება კომპეტენტურ პირთა მიერ სათანადო პროფესიონალურ დონეზე კანონებისა და სხვა წესების ზუსტი შესაბამისობით. ბიუროკრატიული მმართველობა – ესაა მმართველობა, რომელიც უნდა მისდევდეს ნათლად დამუშავებულ წესებსა და მითითებებს. აზრი არ აქვს – წერს ლუდვიგ ფონ მიზესი – იმის გაკრიტიკებას, რომ "ბიუროკრატი პედანტურად იცავს მკაცრ წესებსა და მითითებებს. ასეთი წესები აუცილებელია... ეს წესები სახელმწიფოებრივი საქმეების წარმოებისას კანონის უზენაესობის უზრუნველყოფისა და დესპოტური თვითნებობისაგან მოქალაქეთა დაცვის ერთადერთი საშუალებაა" (99, გვ. 98).

თანამედროვე ბიუროკრატია ადამიანთა დიდი მასების ორგანიზაციების მაღალეფექტური საშუალებაა. ამის მიზეზები მის ტექნიკურ ეფექტურობაში უნდა ვეძებოთ:

– ბიუროკრატიული პროცედურები, მართალია ზღუდავს ინიციატივებს, მაგრამ ისინი, ამავე დროს, უზრუნველყოფს გადანწყვეტილების მიღებას საერთო და ზოგადი კრიტერიუმების თანახმად და არა პირადი თვითნებობის და კაპრიზის მიხედვით.

– თანამდებობის პირთა მომზადება იმისათვის, რათა ისინი ჩამოყალიბდნენ სპეციალისტებად იმ სფეროში, რომელსაც განეკუთვნება მათი სამსახურებრივი მოვალეობები, მართალია განთესავს “ტალანტის მქონე მოყვარულებს”, მაგრამ უზრუნველყოფს საერთო კომპეტენტურობის ჯეროვანი და სათანადო დონის არსებობას.

– ის, რომ ოფიციალურ თანამდებობაზე მოითხოვება მთელი სამუშაო დღის განმავლობაში მუშაობა და ეძლევათ თანამდებობრივი განაკვეთი ხელფასის სახით, ამცირებს, თუმცა მთლიანად ვერ აღმოფხვრის კორუფციის შესაძლებლობას.

– იგი საქმიანობის შემოწმებისა და სხვა ღია საშუალებების გზით ამცირებს, თუმცა მთლიანად ვერ სპობს პირადი ერთგულებისა და ნათესაური კავშირების საფუძველზე თანამდებობების მიღების შესაძლებლობას.

რაც უფრო უახლოვდება ორგანიზაცია ბიუროკრატის იდეალურ ტიპს, მით უფრო ეფექტურად უმკლავდება იმ ამოცანებს, რომელთა გადასაწყვეტადაც იგი შეიქმნა. ასეთია, მ. ვებერისა და ე. გიდენსის შეხედულებები ბიუროკრატის ეფექტურობის შესახებ. თუმცა, არც იმის აღნიშვნა ავიწყდებოდა მ. ვებერს, რომ ბიუროკრატია ბადებს “კანცელიარულობას”, რომ მრავალი ბიუროკრატიული პროცედურა დამლკელია და იგი შემოქმედებითი უნარების გამოსაყენებლად ძალიან ცოტა შესაძლებლობას იძლევა. “ბიუროკრატიული რუტინა და ჩინოვნიკთა მბრძანებლობა ჩვენს ცხოვრებაში – წერს ე. გიდენსი – არის იმის საფასური, რომელსაც ჩვენ ვიხდით ბიუროკრატიულ ორგანიზაციათა ტექნიკური ეფექტურობისათვის” (53, გვ. 270).

ბიუროკრატია და ბიუროკრატიზმი. ბიუროკრატისა და ბიუროკრატიზმის ცნებები ერთმანეთს არ ემთხვევა. როდესაც უარყოფითად აფასებენ ბიუროკრატის, უმეტესწილად, ბიუროკრატიზმის გულისხმობენ, რადგან პირველი აღნიშნავს მართვის აპარატის განსაზღვრულ ორგანიზაციას, მუშაობის სისტემას, მეორე კი ხელისუფალთა ჯგუფურ მონოპოლიას, ძალაუფლებების საშუალებებსა და მმართველობის ფუნქციებზე. “ბიუროკრატიზმს” ხშირად “ირაციონალურ ბიუროკრატისა” უწოდებენ. ნებისმიერი საზოგადოება ცდილობს ხელიშეუწყოს ეფექტურად მოქმედ მმართველობის აპარატს და ამავე დროს, მინიმუმამდე დაიყვანოს ხელისუფალთა ჯგუფური მონოპოლია ძალაუფლების საშუალებებზე ანუ ბიუროკრატიზმი.

თუ საზოგადოებაში არ არის ძლიერი და დამოუკიდებელი მაკონტროლებელი ორგანოები, მინიმუმამდე დაყვანილი ხალხის წინაშე ანგარიშგება და სუსტია სამოქალაქო საზოგადოება, მაშინ ბიუროკრატიზმი იქცევა ხელისუფლების ყოვლად ძლიერ, ჩაკეტილ, იერარქიის კანონების მიხედვით მოქმედ მკაცრ მექანიზმად, რომელიც კანონსა და საზოგადოების წევრთა ნებაზე მაღლა დგას. ეს ხელისუფლება გარდაიქმნება თვითდაკმაყოფილების ორგანიზაციად, რომელსაც აღარ ახსოვს საზოგადოება და ფუნქციონირების მხოლოდ საკუთარი ინტერესების შესაბამისად. ბიუროკრატიზმის ძირითადი თვისებებია: “ხალხისაგან გაუცხოება და სოციალური ჩაკეტილობა, მოსახლეობის ინტერესებისადმი კასტური გულგრილობა” (139, გვ. 41). ზემოთ ჩამოთვლილი პირობებისას ხდება მმართველობის აპარატის მუშაობის, როგორც განსაკუთრებული სოციალური ჯგუფის, სოციალურ ინტერესთა მთელი სისტემის დეფორმაცია და იმის ნაცვლად, რომ მოემსახუროს საზოგადოებას, რეგიონს, ეფექტურად შეასრულოს თავისი სამსახურებრივი როლი, ხელში იღებს მთელ ძალაუფლებას და ფაქტობრივად მას მხოლოდ საკუთარი ინტერესებისათვის იყენებს.

ბიუროკრატიზაცია და მისი განუყოფელი კორუფცია, კომერციულ საქმიანობაში თანამდებობის პირთა ფართო მონაწილეობა, ერთი და იმავე ადამიანების მიერ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ორგანოებში რამდენიმე პოსტის შეთავსება, სამართლებრივი ნიჰილიზმი, ხელისუფლების უმაღლეს ეშელონთა წარმომადგენლების მოუფიქრებელი გამოთქმები და მოუქნელი მოქმედებები, საკანონმდებლო აქტების, ბრძანებებისა და დადგენილებების არასაკმარისად, ზერელედ დამუშავება, კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვის, სხვაგვარად მოაზროვნეობის დათრგუნვის მცდელობები, დანაშაულობათა წინააღმდეგ ეფექტური ბრძოლის უუნარობა და მრავალი სხვა აჩვენებს ბიუროკრატიული მართვის აპარატის გადაგვარებას.

ბიუროკრატიზაცია მეტ-ნაკლები ხარისხით ყველა პოლიტიკური სისტემისათვისაა დამახასიათებელი, მაგრამ განსაკუთრებით ტრაგიკულობას იგი გარდამავალ პერიოდში მყოფი განვითარებადი საზოგადოების ცხოვრებაში იძენს. ბიუროკრატიზმის სრული აღმოფხვრა შეუძლებელია, ამის მცდელობა უტოპიაა, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ საზოგადოების ჯანსაღი ძალები მის მინიმუმამდე დაყვანას არ შეეცადნონ. უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია მისი ხელშემწყობი ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი და სხვა საფუძვლების არსებითი შეზღუდვა. მხოლოდ კანონის უზენაესობას, კანონიერების რეჟიმს, სამართლებრივ სახელმწიფოს ძალუძს მეტ-ნაკლები წარმატებით გაუმკლავდეს ბიუროკრატიზმის სენს. კანონიერების დაცვა, ხომ თავად სახელმწიფოებრივი მართვის ორგანოებისათვისაა აუცილებელი.

ამგვარად, ბიუროკრატია ორი მიმართულებით შეიძლება დაუპირისპირდეს ღია საზოგადოებას:

1. როდესაც იგი ცდილობს პოლიტიკის პრობლემები მართვის პრობლემებზე დაიყვანოს და
2. როდესაც იგი ბიუროკრატიზაციისაკენ მისწრაფებას ამჟღავნებს და ფაქტობრივად ბიუროკრატიზმად გადაგვარდება.

მაშასადამე, ბიუროკრატიული აზროვნება და ბიუროკრატიზაცია არის ღია საზოგადოების მტერი.

მოკლე ვარიანტი

ბიუროკრატია და ღია საზოგადოება

1. ბიუროკრატია, ბიუროკრატიზაცია და ბიუროკრატიზმი;
2. ღია საზოგადოება და ბიუროკრატია;
3. პოლიტიკა და მართვა;
4. პოლიტიკოსი და მოხელე-ბიუროკრატი;
5. ბიუროკრატიზმი;

ბიუროკრატია, ბიუროკრატიზაცია, ბიუროკრატიული რუტინა, "კანცელარულობა", ყოველდღიური სახელმწიფოებრივი ცხოვრება - პოლიტიკა, "რაციონალიზირებული" სფერო და "ირაციონალური გარემო". ბიუროკრატიული აზროვნება, ირაციონალური ბიუროკრატია.

ბიუროკრატია, ბიუროკრატიზაცია და ბიუროკრატიზმი

ბიუროკრატია, ამბობს ვებერი, ტექნიკურად წარმოადგენს ლეგალური ბატონობის ყველაზე წმინდა ტიპს, მაგრამ ვერავითარი ბატონობა ვერ იქნება მხოლოდ ბიუროკრატიული: იერარქიული კიბის სათავეში დგანან ან მემკვიდრეობით მონარქები, ან ხალხის მიერ არჩეული პრეზიდენტები, ან პარლამენტური არისტოკრატის მიერ არჩეული ლიდერები, მაგრამ ყოველდღიური განუწყვეტელი მუშაობა მიმდინარეობს სპეციალისტ - ჩინოვნიკთა ძალებით ე. ი. მართვის მანქანით, რომლის საქმიანობაც შეუძლებელია შეჩერებულ იქნეს ისე, რომ ამან არ გამოიწვიოს სერიოზული დარღვევები სოციალური მთელის მექანიზმთა ფუნქციონირებაში.

სახელმწიფოს "რაციონალური" ტიპის შესატყვისი იურიდიული განათლების გარდა, ჩინოვნიკი უნდა ფლობდეს, აგრეთვე, სპეციალურ განათლებასაც, რამდენადაც მისგან მოითხოვება საქმის ცოდნაც ანუ ამა თუ იმ დარგში, კომპეტენტურობაც. რაციონალურ - ბიუროკრატიული მმართველობის წმინდა ტიპს ვებერი შემდეგნაირად აღწერს:

მმართველობის შტაბი ... შედგება ცალკეული ჩინოვნიკებისგან, რომლებიც:

1. პირადად თავისუფალნი არიან და ექვემდებარების მხოლოდ საქმიან სამსახურებრივ მოვალეობას;
2. აქვთ მყარი სამსახურებრივი იერარქია;
3. აქვთ მტკიცედ გარკვეული სამსახურებრივი კომპეტენცია;
4. მუშაობენ კონტრაქტის ძალით, მაშასადამე, პრინციპულად თავისუფალი არჩევანი საფუძველზე, სპეციალური კვალიფიკაციის შესაბამისად;
5. გასამრჯელოს იღებენ მუდმივი ფულადი სახსრებით - ანუ ხელფასს;

6. თავიანთ სამსახურს ერთადერთ, ან მთავარ პროფესიად თვლიან;
7. თავიანთ კარიერას, ან დაწინაურების საფუძველს საკუთარი ნიჭისა და უნარის შესაბამისად ხედავენ;
8. მუშაობენ "მართვის საშუალებებისგან სრული მოწყვეტის" პირობებში და სამსახურებრივი ადგილების მითვისების გარეშე;
9. ექვემდებარებიან ერთიან მკაცრ სამსახურებრივ დისციპლინასა და კონტროლს"

ღია საზოგადოება და ბიუროკრატია

"ღია" და "დახურული" საზოგადოებათა დამახასიათებელი ნიშნები

"ღია" საზოგადოების ცნებას ყველაზე აქტიურად იყენებდა კარლ პოპერი დახურული ანუ ტოტალიტარული საზოგადოების მეთოლოგიური საფუძველის ისტორიციზმის წინააღმდეგ პაექრობისას. ისტორიციზმი გვევლინება როგორც "დახურული" საზოგადოების დაცვის ერთ ერთი უმთავრესი მექანიზმი. ჩაკეტილია საზოგადოება, რომელიც ორგანიზებულია ავტორიტარულად დადგენილ უცვლელ ნორმათა საფუძველზე. "ღია" საზოგადოება კი იქნება მისი საპირისპირო, რამეთუ ღია საზოგადოება დაფუძნებულია ადამიანური გონების მაღალ და მომწიფებულ კრიტიკულ პოტენციალზე, რომელიც სტიმულსა და გასაქანს აძლევს როგორც ინდივიდების ისე სოციალური ჯგუფების ინტელექტუალურ თავისუფლებას და სხვაგვარად - განსხვავებულად აზროვნებას, რომლებიც მიმართულია საზოგადოების უწყვეტ და თანდათანობით რეფორმირებაზე მისი პრობლემების გადაჭრის მიზნით.

ღია საზოგადოებას მრავალი ნიშანი აქვს, მაგრამ მათგან ძირითადი ორია:

1. ნებისმიერი სოციალური პრობლემის თავისუფალი განხილვის კანონიერება, რათა საჯარო დისკუსიების ან განხილვის შედეგებმა გავლენა მოახდინოს პოლიტიკაზე; ასევე
2. ინსტიტუტების არსებობა, რომლებიც ხელს უწყობენ და ეხმარებიან იმ ადამიანებს "ვინც არ ეძებს გამორჩენას"

ღია საზოგადოება პოპერის მიხედვით ერთდროულად არის როგორც რეალობა ისე იდეალი. დემოკრატია როდესაც არსებობს იგი უშუალოდ მიუთითებს გზას რეალური ღია საზოგადოებისაკენ მხოლოდ დემოკრატისა და ღია საზოგადოების პირობებში არსებობს მრავალი უბედურებისა და გაჭირვების თავისდაღწევის საშუალება. "თუ ჩვენ ძალით დავანგრევთ და მოვსპობთ სოციალურ წესრიგს, მაშინ ჩვენ პასუხისმგებელნი ვხვდებით არა მხოლოდ ურიცხვ მსხვერპლზე არამედ ვქმნით სიტუაციას, რომლის დროსაც უსამართლობა და რეპრესიები ნორმა ხდება... სამწუხაროდ სახელმწიფო - აუცილებელი ბოროტებაა,

რომლის გაუქმება შეუძლებელია..... არაფერია იმაზე იოლი, ვიდრე გაანადგურო კაცობრიობა - საკმარისია აღვირი მოვხსნათ ძალადობას. გაცილებით რთულია რაციონალური საზოგადოების აშენება, რომლის კონფლიქტები უმეტეს შემთხვევაში გონიერი გზით წყდება”.

სოციალური პასუხისმგებლობის გრძნობა და თავისუფლებისადმი სიყვარული - აი მემკვიდრეობა, რომელთა ცოცხლად შენახვა - შენარჩუნება ჩვენი ვალია, ვალდებულნი ვართ შევინარჩუნოთ.

პოლიტიკა და მართვა

როგორც საზოგადოებრივი ისე სახელმწიფოებრივი ცხოვრება ყოველ მოცემულ მომენტში შეიძლება ორ ნაწილად გავყოთ:

პირველი შედგება იმ რიგის მოვლენებისგან, რომლებიც ჩამოყალიბდა განსაზღვრული წესით და რეგულარულად მეორდება;

მეორე კი შედგება ისეთი მოვლენებისგან, რომლებიც ჩამოყალიბების, ქმნადობის პროცესში იმყოფებიან, სადაც ცალკეულ შემთხვევაში მიღებულ გადაწყვეტილებას შეუძლია ახალ წარმონაქმნებთან მიგვიყვანოს.

პირველია ყოველდღიური სახელმწიფოებრივი ცხოვრება ანუ მართვა, მეორეა - პოლიტიკა.

როდესაც ჩვეულებრივი ადმინისტრაციული მოქმედების პროცესში მიმდინარე საქმეები წყდება არსებული წესებისა და მითითებების შესატყვისად, იქ სადაც ყოველი მოცემული შემთხვევისათვის გადაწყვეტილებებს იღებენ წინასწარდადგენილი წესების, მითითებების შესაბამისად, საქმე გვაქვს მართვასთან და არა პოლიტიკასთან. ჩვენ მაშინვე ვხვდებით “პოლიტიკის” სფეროში, როდესაც დიპლომატები აღწევენ სხვა სახელმწიფოებთან ადრე არარსებული ხელშეკრულებების დადებას, როდესაც დეპუტატები პარლამენტში იღებენ კანონს ახალი გადასახადების შესახებ, როდესაც ვინმე წინა საარჩევნო აგიტაციას ეწევა, როდესაც ოპოზიციური ჯგუფები ამზადებენ გაფიცვას ან აჯანყებას, ან როდესაც ხდება ამ მოქმედებათა დათრგუნვა.

ეს დაპირისპირებანი საშუალებას იძლევა დავასკვნათ, რომ ყოველი საზოგადოებრივი პროცესი იყოფა მყარი კომპონენტების მქონე “რაციონალიზებულ” სფეროდ და მის გარემომცველ “ირაციონალურ” გარემოდ.

“რაციონალიზებული სფერო” უწინარეს ყოვლისა, ცხოვრების რაციონალურად ათვისებულ და მოწესრიგებულ სფეროს აღნიშნავს, როდესაც პროცესის მიმდინარეობა თითქოსდა წინასწარ არის დადგენილი. ხოლო ის რაც წინასწარდაუდგენელია, ჯერ კიდევ ათვისებული არ არის იწოდება “ირაციონალურ გარემოდ”.

მოდერნულ სამყაროს ახასიათებს ტენდენცია შესაძლებლობის გვარად ყველაფერი დაუქვემდებაროს რაციონალიზაციას, გადააქციოს ადამიანის ტრადიციული მართვის ობიექტად და აღმოფხვრას ირაციონალური გარემო. (მოგზაურობა 150-200 წლის წინ და დღეს).

როგორი რაციონალიზებულიც არ უნდა გახდეს ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრება, ყველა ეს რაციონალიზაცია მაინც კერძო ხასიათისა რჩება, ვინაიდან საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველაზე მნიშვნელოვანი და სერიოზული სფეროები ჯერ კიდევ ირაციონალურ საფუძველს ემყარება.

თავისუფალი კონკურენცია და ხელისუფალთა პრეროგატივები, როგორც საზოგადოებრივი სტრუქტურის ორი ირაციონალური სფერო, აყალიბებს გარემოს, რომელშიც წინა პლანზე გამოდის არაორგანიზებული ცხოვრება, რომელშიც აუცილებელი ხდება საქმიანობა და პოლიტიკა. ამგვარად, პოლიტიკისა და ნამდვილი საქმიანობის სფერო ირაციონალურია, არაორგანიზებულია. ბიუროკრატისაგან განსხვავებით, პოლიტიკას არა რეგულირებულ, ცვალებად და მიმდინარე პროცესებთან აქვს საქმე, სადაც საჭიროა პოლიტიკოსთა შემოქმედებითი მიდგომა და პრობლემების გადაჭრისას ინდივიდუალური გადაწყვეტილებების მიღება.

პოლიტიკური პრობლემებისათვის დამახასიათებელია:

1. მისი ობიექტები არ არის მყარი განსაზღვრული სახის მოცემულობები, არამედ მიმდინარე, ქმნადობის პროცესში მყოფი ტენდენციებია.
2. პოლიტიკაში დროის ყოველ მონაკვეთში შესაძლებელია შეიცვალოს ურთიერთშემოქმედებაში მყოფ ძალთა კონსტელაცია (განლაგება). აქ რაიმე ზოგადი კანონზომიერების გამოვლენა საკმაოდ რთულია.
3. მეცნიერი იმყოფება არა მისი შესასწავლი სფეროს გარეთ, არამედ თავად მონაწილეობს მებრძოლ ძალთა შეჯახებებში. ეს მონაწილეობა გარდუვალობით იწვევს მისი შეფასებებისა და ნებელობითი იმპულსების ცალმხრივობას.

ამგვარად, პოლიტიკის ბუნება ისეთია, რომ მისი განვითარების კანონზომიერების შესახებ ისეთი ცოდნის მოპოვება, რომელიც წინასწარ მოგვეცემა საშუალებას მთელი სიზუსტით გამოგვეთვალა მომავალი ქმედებები თითქმის შეუძლებელია.

ამ სპეციფიკის გამო ბიუროკრატული აზროვნება ისწრაფვის პოლიტიკის პრობლემები მართვის თეორიის პრობლემებად აქციოს, ამგვარ მისწრაფებას გვიხსნის ის, რომ სახელმწიფო მოხელეთა საქმიანობის სფერო მიღებული კანონების საფუძველზე განისაზღვრება, მაგრამ კანონების დადგენა არც ჩინოვნიკთა კომპეტენციას და არც მათი საქმიანობის სფეროს არ განეკუთვნება.

ჩინოვნიკი ვერ ხედავს, რომ ყოველი მიღებული კანონის უკან განსაზღვრული მხოფლმხედველობით, ნებითა და ინტერესებით დაკავშირებული სოციალური ძალები დგანან. იგი კონკრეტული იურიდიული კანონებით დაწესებულ პოზიტიურ წესრიგს აიგივებს წესრგთან როგორც ასეთთან და ვერ იგებს, რომ ნებისმიერი რაციონალიზებული წესრიგი სხვა არაფერია თუ არა წესრიგის განსაკუთრებული სახე, მოცემულ სოციალურ სივრცეში მეტარაციონალურ აზროვნება ვერ ხედავს იმას, რომ ადმინისტრაციის (მართვის) სფერო და განსაზღვრული ფუნქციების მოწესრიგება მთელი პოლიტიკური სინამდვილის მხოლოდ ნაწილია.

პოლიტიკა როგორც ასეთი, შესაძლებელია მანამ სანამ არსებობს ირაციონალური გარემო, როგორც კი იგი ქრება მის ადგილს “მმართველობა” იკავებს. პოლიტიკური ცოდნის თავისებურება ისაა, რომ აქ ცოდნა განუყოფელია ინტერესებისგან, რაციონალური ელემენტი - ირაციონალური გარემოსგან;

ამიტომ ყოველივე იმის ცოდნა, რისი გაგებაც შესაძლებელია, სავალდებულოა პოლიტიკოსისათვის, რომელიც აქტიურ მოქმედებას ეწევა, რათა მხედველობაში მიიღოს ამ მოქმედების მოსალოდნელი შედეგები იმ ზომით, რა ზომითაც იგი ემორჩილება განსაზღვრებასა და სტრუქტურირებას.

ნამდვილი პოლიტიკოსი აზროვნებს სტრუქტურული სიტუაციების ტერმინებში, მხოლოდ ამ ტიპის აზროვნება აძლევს შორეულ მიზნებზე წარმართულ პოლიტიკოსთა მოქმედებებს კორექტულობას. ამგვარი აზროვნება იცავს მას აბსტრაქტული სქემატიზაციის სიცარიელისაგან და ათავისუფლებს წარსულში არსებული ერთეულ ხდომილებებზე ყურადღების ფიქსირებისა და მათი, როგორც არადექვატური მოდელების სახით გამოყენებისაგან.

პოლიტიკოსი და მოხელე - ბიუროკრატი. მათი იდეალური ტიპების შედარებითი ანალიზი.

ყველაზე სრულად და ამომწურავად პოლიტიკოსისა და მოხელის ცნებები ერთმანეთისგან მაქს ვებერმა გამიჯნა.

ბიუროკრატისათვის დამახასიათებელია:

- ნებისმიერი ბრძანების შესრულებისათვის მზადყოფნა;
- არსებული კანონებისა და დანაწესების ჩარჩოებში ეფექტური მოქმედების უნარი;
- პროფესიონალური კვალიფიკაცია;
- მოვალეობის გრძნობის ყველა დანარჩენზე უპირატესობა;
- გულგრილობა
- უპიროვნება და უსახოება;

პოლიტიკოსისათვის დამახასიათებელია:

- ბრძანების უფლება;
- ძალაუფლებისათვის ბრძოლა;
- ხალხის წინაშე პასუხისმგებლობა;
- დამოუკიდებელი მოქმედების უნარი;
- მომხრებისა და მოკავშირეების მოპოვებისა და კომპრომისების მიღწევის უნარზე;
- ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში თავდადების უნარი;
- გარკვეულ სიტუაციებში გადადგომის უნარი;

მოხელისაგან განსხვავებით, პოლიტიკოსი უნდა ფლობდეს აზროვნების, მსჯელობის და მოქმედების თავისუფლებას, ძალაუფლებისათვის ბრძოლის უნარს და ამასთან, მატერიალური თვალსაზრისითაც დამოუკიდებელი უნდა იყოს.

მოწოდებით პოლიტიკოსია ის, ვინც ცხოვრობს პოლიტიკისათვის და არა პოლიტიკით, სწორედ იმას, ვისაც აქვს შემოსავლის დამოუკიდებელი და მუდმივი წყარო და ამავე დროს, პროფესიონალი პოლიტიკოსია, ძალუმს არ შეუშინდეს სიძნელებებსა და ხალხისაგან მომდინარე დაუმსახურებელ უმადურობას, არ დაიშუროს ძალა და ენერჯია დასახული მიზნების მისაღწევად და განსაზღვრული პოლიტიკური იდეების განსახორციელებლად.

- თუ მოხელეს ნიშნავენ, მაშინ პოლიტიკოსს ირჩევენს თანამდებობაზე.
- ბიუროკრატიაში პირადი გადაწყვეტილებები საიდუმლოებითაა მოცული.
- ჩინოვნიკი ხელმძღვანელობის ყურადღებას იქცევს ან მაღალი კვალიფიკაციით ან აბსოლუტური შემსრულებლობით. მაშინ, როცა პოლიტიკოსი ხალხისა და პოლიტიკური მოწინააღმდეგის მხრივ მუდმივი კრიტიკის სამიზნეა. მან უნდა გაითვალისწინოს, რომ ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში მის მიერ გამოყენებული ყველა მეთოდი და მიღებული გადაწყვეტილება ადრე თუ გვიან ცნობილი გახდება. ამიტომ მასებისადმი მიმართვა პოლიტიკოსის პროფესიონალური კვალიფიკაციისა და პოლიტიკური ბრძოლის აუცილებელი საშუალებაა.

ამგვარად, პოლიტიკასა და მართვას, პოლიტიკოსსა და ბიუროკრატს (მოხელეს) შორის სერიოზული განსხვავება არსებობს. პოლიტიკასა და პოლიტიკოსს საქმე ირაციონალურ გარემოსთან აქვს, მაშინ, როდესაც მართვასა და ბიუროკრატს საქმე რაციონალიზებულ, გარკვეულ წესებს და კანონებს დაქვემდებარებულ რეალობასთან აქვს.

თუ პოლიტიკა თავისი ბუნებით რისკთანაა დაკავშირებული და გარანტიებითაც არ არის განეზღვრებული, მაშინ ბიუროკრატული მმართველობისას რისკი მინიმუმამდეა დაყვანილი და გარანტიებიც უფრო მტკიცეა.

ბიუროკრატიზმი

როდესაც ბიუროკრატია უარყოფითად აფასებენ, მაშინ უპირატესად ბიუროკრატიზაციას გულისხმობენ, რადგან პირველი აღნიშნავს მართვის აპარატის განსაზღვრულ ორგანიზაციას, მუშაობის სისტემას, მეორე კი ხელისუფალთა ჯგუფურ მონოპოლიას ძალაუფლების საშუალებებსა და მმართველობის ფუნქციებზე. ამიტომ ხშირად "ბიუროკრატიზმს" ირაციონალურ ბიუროკრატიას უწოდებენ.

თუ საზოგადოებაში არ არის ძლიერი და დამოუკიდებელი მაკონტროლებელი ორგანოები, მინიმუმამდელა დაყვანილი ხალხის წინაშე ანგარიშგება და სუსტია სამოქალაქო საზოგადოება, მაშინ ბიუროკრატიზმი იქცევა ხელისუფლების ყოვლად ძლიერ, ჩაკეტილ, იერარქიის კანონების მიხედვით მოქმედ მკაცრ მექანიზმად, რომელიც კანონისა და საზოგადოების წევრთა ნებაზე მაღლა დგას. ეს ხელისუფლება გარდაიქმნება თვითდაკმაყოფილების ორგანიზაციად, რომელსაც აღარ ახსოვს საზოგადოება და ფუნქციონირებს მხოლოდ საკუთარი ინტერესების შესაბამისად.

ბიუროკრატიზმის ძირითადი თვისებებია:

- ხალხისგან გაუცხოება;
- სოციალური ჩაკეტილობა;
- მოსახლეობის ინტერესებისადმი კასტური გულგრილობა;

ბიუროკრატიზაციის მაჩვენებლებია (ინდიკატორებია):

- კორუფცია;
- კომერციულ საქმიანობაში თანამდებობის პირთა ფართო მონაწილეობა;
- ერთი და იმავე ადამიანების მიერ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ორგანოებში რამდენიმე პოსტის შეთავსება;
- სამართლებრივი ნიჰილიზმი;
- ხელისუფლების უმაღლეს ეშელონთა წარმომადგენლების მოუფიქრებელი გამოთქმები და მოუქნელი მოქმედებები;
- საკანონმდებლო აქტების, ბრძანებებისა და დადგენილებების არასაკმარისად, ზერელედ დამუშავება;
- კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვის, სხვაგვარად მოაზროვნეობის დათრგუნვის მცდელობები;
- დანაშაულობათა წინააღმდეგ არაეფექტური ბრძოლის უნარიანობა;

და მრავალი სხვა.